

BG

BG

BG

ЕВРОПЕЙСКА КОМИСИЯ

Брюксел, 9.6.2010
COM(2010) 296 окончателен

**СЪОБЩЕНИЕ НА КОМИСИЯТА ДО ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ, СЪВЕТА,
ЕВРОПЕЙСКИЯ ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛЕН КОМИТЕТ И КОМИТЕТА
НА РЕГИОНИТЕ**

**Нов импулс за европейското сътрудничество в професионалното образование и
обучение
за подкрепа на стратегията „Европа 2020“**

СЪОБЩЕНИЕ НА КОМИСИЯТА ДО ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ, СЪВЕТА, ЕВРОПЕЙСКИЯ ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛЕН КОМИТЕТ И КОМИТЕТА НА РЕГИОНИТЕ

Нов импулс за европейското сътрудничество в професионалното образование и обучение за подкрепа на стратегията „Европа 2020“

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Качеството на човешкия капитал е от ключово значение за успеха на Европа. В стратегията „Европа 2020“¹ се поставя силен акцент върху образованието и обучението, които трябва да стимулират „интелигентния, устойчив и приобщаващ растеж“. Настоящото съобщение е отговор на призива, съдържащ се в стратегията „Европа 2020“ за повишаване на привлекателността на професионалното образование и обучение (наричано по-долу „ПОО“), като в него се набелязва и нейният потенциал по отношение на водещите инициативи „Програма за нови умения и работни места“ и „Младежта в движение“, включително и на нейната рамка за заетост сред младежта.

ПОО трябва да играе двойна роля: в качеството си на инструмент, то трябва да помогне на Европа да посрещне непосредствените и бъдещите си нужди от умения, като същевременно намали социалното въздействие на кризата и улесни излизането от нея. Това двойно предизвикателство налага провеждането на спешни реформи. По-доброто развитие на уменията² в Европа е дори още по-належащо в контекста на световната надпревара за привличане на таланти и на бързото развитие на системите за образование и обучение (О&О) в нововъзникващите икономики като Китай, Бразилия и Индия.

В прогнозите за бъдещите нужди от умения се посочва, че до 2020 г. ще има по-голяма необходимост от специалисти с квалификация на средно и високо ниво³. Продължаващото развитие на продуктите и процесите, стимулирано от ИКТ (информационните и комуникационните технологии), заедно с необходимостта от преминаване към икономика с ниски емисии на въглероден двуокис, както и застаряването на населението ще доведат до промяна на работните места и социалните структури: образованието и обучението, включително професионалното образование и обучение, трябва съответно да се приспособят. **Началното професионално образование и обучение** (наричано по-долу „НПОО“) трябва да осигурява на младите учащи се умения, пряко свързани с развиващия се пазар на труда — такива като

---

¹ COM(2010) 2020.

² В термина „умения“ се включват знанията, уменията и способностите, така както са дефинирани в Европейската квалификационна рамка.

³ Според прогнозите за бъдещите нужди от умения до 2020 г., изготвени от Cedefop през февруари 2010 г., в ЕС ще има 15,6 милиона нови работни места за завършилите висше образование и 3,7 милиона нови работни места за завършилите средно образование. И обратно, работните места за гражданите без квалификация или с ниска квалификация ще намалят с 12 милиона.

електронните умения⁴, както и силно развити ключови умения⁵ — такива като цифрова и медийна грамотност за придобиване на умения за ползване на цифрови технологии⁶; това е особено важно в контекста на борбата с високата безработица сред младите хора в ЕС. Освен това тъй като обичайната последователност „обучение — работа — пенсиониране“ ще претърпи изменения във връзка с промените в професионалното развитие и заниманията, настъпващи в средата на жизнения път, гражданите трябва да могат да актуализират уменията и способностите си с помощта на **продължаващото професионално образование и обучение** (наричано по-долу „ППО“). В публикувания неотдавна доклад на групата експерти „Нови умения за нови работни места“⁷ се съдържат редица препоръки за двете части на системите за ППО.

На ППО се възлага надеждата за намиране на отговор на по-обхватни обществени предизвикателства и по-конкретно — за насърчаване на социалното приобщаване. Даването на възможност на всички граждани в трудоспособна възраст да участват в икономическия и обществения живот чрез достъпни и справедливи възможности за обучение има изключително значение.

Придаването на по-екологосъобразен характер на икономиката на ЕС създава нови работни места, които изискват нови умения. Системите за ППО следва да бъдат приспособени, за да се гарантира, че работната сила ще може да съобрази уменията си с нуждите на пазара на труда в рамките на екологосъобразна устойчива икономика, основана на концепции за обучение въз основа на умения.

ППО в Европа обхваща различни национални системи, вкоренени в своята специфична икономическа и обществена среда. НПОО обикновено е част от горната степен на средното образование⁸, но в него се включва и част от висшето образование (наречена в много държави „Fachhochschulen“, „университети за приложни науки“, или „професионални училища“)⁹. ППОО включва множество видове обучение с професионална ориентация, осигурявано от различни доставчици на обучение. НПОО намира място в относително регулирана рамка, докато ППОО често е нерегулирано. Общото между двата вида ППО е, че те са изправени пред предизвикателства и е необходимо да бъдат модернизирани.

Член 166 от Договора за функционирането на Европейския съюз гласи, че „Съюзът провежда политика на професионално обучение, която подкрепя и допълва действията на държавите-членки...“. Процесът от Копенхаген¹⁰, чието начало бе положено през 2002 г., осигури подкрепа за държавите-членки при модернизиранието на

---

⁴ COM(2007) 496 „Електронните умения през 21-ви век“. Предвижда се в рамките на 5 години 90 % от работните места да изискват умения в областта на ИКТ (IDC, 2009 г.)

⁵ ОВ L 394; 30.12.2006 г., стр. 10, Препоръка на Европейския парламент и Съвета относно ключовите умения за обучение през целия живот.

⁶ COM(2010) 245 „Програма в областта на цифровите технологии за Европа“.

⁷ COM(2008) 868 и Доклад на групата от експерти относно „Нови умения за нови работни места“ (2010 г.).

⁸ Средният дял на учащите се, записани за ППО в горната степен на средното образование (ниво 3 по ISCED) в ЕС е бил 51,5 %, като съществуват големи разлики между държавите — от 13 % в Кипър до 77 % в Австрия.

⁹ Според проучване на Комисията относно моделите на ППО в ЕС, около 13 % от учащите са записани в ППО, спадат към висшето образование, и около 10 % от работещите имат завършено обучение след средното образование, което не спада към висшето образование.

¹⁰ http://ec.europa.eu/education/vocational-education/doc1143_en.htm.

системите за ПОО. Този процес даде тласък на развитието на подхода, акцентиращ върху резултатите от ученето, стимулира обучението през целия живот и подкрепи развитието на общи референтни средства („Европас“, Европейска квалификационна рамка — ЕКР, Европейската кредитна система за професионалното образование и обучение — ECVET и Европейска референтна рамка за осигуряване на качество в професионалното образование и обучение — EQAVET).

През декември 2010 г. министрите, отговарящи за ПОО в ЕС, европейските социални партньори и Европейската комисия ще преразгледат приоритетите, определени в рамките на процеса от Копенхаген. Поради това с настоящото съобщение се цели да се предложи виждане за бъдещето на ПОО. Съобщението се основава на стратегията „Европа 2020“ и на Стратегическата рамка за европейско сътрудничество в областта на образованието и обучението до 2020 г.¹¹, като допринася за тяхното изпълнение. В него също така се вземат под внимание Обновената социална програма на ЕС¹² и Стратегията на ЕС за младежта¹³.

2. Нов импулс за ПОО

Професионалното образование и обучение в Европа до 2020 г. следва да допринесе както за високите резултати, така и за равнопоставеността в системите за учене през целия живот в ЕС и чрез тях — за постигането на целите на стратегията „Европа 2020“ за интелигентен и приобщаващ растеж, като използва:

- НПОО като привлекателна, отговаряща в голяма степен на нуждите на пазара на труда възможност за учене, която позволява преход към висшето образование,
- ППОО, което е лесно достъпно за лица в разнообразни жизнени ситуации и което улеснява развитието на уменията и промените в професионалното развитие,
- гъвкави системи, основаващи се на признаването на резултатите от ученето, в това число и на дипломите, и подпомагане на индивидуалните учебни пътеки,
- подходяща подкрепа за лицата в неравностойно положение, и
- трансгранична мобилност като неразделна част от практиките в областта на ПОО.

В настоящата част се излагат основните елементи, които следва да се разгледат при подновяването на процеса от Копенхаген. Тя се базира на четирите приоритета на стратегическата рамка за европейско сътрудничество в областта на образованието и обучението до 2020 г.: ученето през целия живот и мобилността, качеството и ефективността, равнопоставеността, активното гражданско участие и новаторството, творчеството и предприемачеството. Тя засяга и един от аспектите на международното сътрудничество в областта на ПОО.

¹¹ ОВ С 119/2, 28.5.2009 г.

¹² COM(2008) 412.

¹³ COM(2009) 200.

2.1. Ключовата роля на ПОО в областта на ученето през целия живот и мобилността

Тъй като структурата на населението на Европа се изменя и промените в средата на професионалния път стават по-чести, необходимостта от постоянно актуализиране на уменията нараства, а заедно с нея — и относителната важност на ППОО. Във връзка с това достъпът до възможности за обучение на различни равнища следва максимално да се увеличи. Това може да наложи значителни промени в това как, кога и от кого се организира, предоставя и финансира осигуряването на професионално образование и обучение.

Гъвкав достъп до обучение и придобиване на квалификация

Както изглежда, налице е необходимост от по-голяма гъвкавост по отношение на начина на постигане на резултати от ученето, на тяхното оценяване и на придобиването на квалификация на тяхна основа.

Ролята на работодателите в предоставянето на ППОО се увеличава и тъй като промените настъпват все по-бързо, те трябва да осигуряват на служителите си възможност за периоди на интензивно обучение. Може да се наложи субектите, които обичайно предоставят начално професионално обучение, като професионалните учебни заведения, да въведат гъвкави инструменти за ППОО „по избор“, насочени към разнородни групи учащи се. Висшите учебни заведения вероятно ще бъдат изправени пред необходимостта да започнат да предоставят ППОО, като предлагат обучение, ориентирано към потребителите, адаптирано към нуждите на работниците и работодателите, по-специално на микропредприятията и малките предприятия. Гъвкавият достъп до обучение ще трябва да бъде съчетан с гъвкава организация на работата и прилагане на мерки по отношение на пазара на труда. Специфично предизвикателство ще бъде съчетаването на професионалните задължения, ученето и семейния живот с оглед на увеличаването на участието на жените.

Признаването на неформалното и самостоятелното учене¹⁴ дава възможност за повишаване на квалификацията и връщането на гражданите на пазара на труда. Ключът за постигането на тази цел е приемането на основан на резултатите подход към квалификацията в професионалното обучение, каквито са препоръките на ЕКР и Европейската кредитна система за професионалното образование и обучение (ECVET): този подход трябва да бъде внедрен във всички съставни части на системата за образование и обучение.

Общата тенденция към „повишаване на квалификацията“ дава отражение върху връзката между ПОО и висшето образование (наричано по-долу „ВО“). За да се подпомогне постигането на водещата цел на стратегията „Европа 2020“ за повишаване на дела на завършващите висше образование до 40 %, трябва да се осигурят наистина отворени пътища за преминаване от ПОО към ВО, както и да се окаже силна подкрепа на ПОО в сферата на висшето образование. Наличието на подробни национални квалификационни рамки, базирани на ЕКР, ще способства за взаимопроникването между ПОО и ВО: най-високите степени на квалификационните рамки следва да

---

¹⁴ Европейските насоки за признаване на неформалното и самостоятелното учене (Cedefop 2009) са пряк резултат от процеса от Копенхаген.

обхващат и двете области при висока степен на сближаване между Европейската система за трансфер на кредити (ECTS) и ECVET.

Възможностите за учене през целия живот в рамките на НПОО и ППОО трябва да се съчетаят с услуги по професионално ориентиране и съветване, за да се подпомогне преходът от обучение към заетост и преминаването от едно работно място на друго. Професионалното ориентиране, осигурявано от обществените служби по заетостта, трябва да функционира при тясна връзка с професионалното ориентиране, осъществявано в рамките на системите за образование и обучение. Както младите хора, така и тези в зряла възраст трябва да имат средствата успешно да се справят с преходите чрез развиване на умения за направляване на професионалното си развитие¹⁵. Професионалното ориентиране следва да бъде пренасочено от подход, основан на „оценяване“ („testing“) към такъв, основан на „опитване“ („tasting“), с което на младите хора да се предостави възможност да се запознаят с различни професии и **възможности за професионално развитие**. Следва да се обърне специално внимание на въпроса за равнопоставеността между жените и мъжете, с цел да се насърчат младежите да проявяват интерес към професии, които традиционно се упражняват от представители на другия пол.

Стратегически подход към мобилността в областта на ПОО

Налице е спешна необходимост от засилване на транснационалната мобилност в областта на ПОО, осъществявана с учебна цел, и особено на мобилността в периода на началното професионално обучение, включително тази на стажантите. Мобилността може да помогне да се преодолеят езиковите препятствия, да се придобият увереност в собствените сили, адаптивност и чувство за отговорност, да се повиши годността за наемане на работа и умението за общуване с хора от други култури. В рамките на стратегията „Европа 2020“ и нейната инициатива „Младежта в движение“ се подчертава ценността на мобилността в областта на обучението и се предлага достъпът до осигурените от нея предимства да бъде улеснен за всички млади хора. В съответствие с нея следва да се проучат нови новаторски подходи за подобряване на мобилността в областта на ПОО, и по-специално на тази на стажантите.

Периодите на учене или обучение в други държави следва да станат обичайна част от пътеките на професионалното обучение, както за обучаващите се, така и за учителите в областта на ПОО. В този контекст чуждите езици придобиват особено значение за учебните програми в рамките на ПОО. Признаването на резултатите от обучението в чужбина трябва да бъде осигурено чрез използването на ECVET. Организирането на стажовете за обучение в предприятията се сблъсква със специфичното предизвикателство как да бъдат накарани стопанските субекти, най-често МСП, да вземат участие в начинанието. Като се ползват за основа резултатите от пилотния проект „Мобилност за стажанти“, за тази цел следва да се създадат подходящи структури за подкрепа на мобилността, ръководени от мрежи от компетентни заинтересовани страни от сферата на ПОО. С цел да се допълни географската мобилност, следва да се насърчава „виртуалната мобилност“, осъществявана с помощта на ИКТ („електронно обучение“). Като се имат предвид конкретните предизвикателства, стоящи пред ПОО, предложеният референтен показател за

---

¹⁵ *OB L 319, 13.12.2008 г., стр. 4-7.*

мобилността, разработван в рамките на отворения метод за координация в областта на образованието и обучението, следва да постави амбициозна цел, по-специално за ПОО.

Модернизацията на системите за ПОО с оглед на ученето през целия живот и мобилността ще изисква от всички заинтересовани страни силна съпричастност и ангажираност. Обществените органи на всички равнища изпълняват разнообразни, но изключително важни роли. Социалните партньори следва да бъдат насърчавани да вземат участие в организацията, предлагането и финансирането на обученията, както и да имат активно участие в стимулирането и улесняването на мобилността. Чрез ефикасни и устойчиви финансови инструменти и схеми (напр. ваучери за обучение, индивидуални учебни сметки, фондове за обучение и др.) гражданите трябва да бъдат мотивирани да се включват в мобилността и да участват в ученето през целия живот.

Главните действия в областта на ПОО за подкрепа на ученето през целия живот и на мобилността следва да са насочени предимно към:

- придружени от подходящи финансови стимули гъвкави програми, предполагащи избор от страна на потребителите, с които да се улесни максимално достъпът до ПОО, предлагано от работодателите, традиционните доставчици на обучение и висшите учебни заведения;*
- наистина отворени пътища от ПОО към ВО и разработване на програми за ПОО в рамките на висшето образование;*
- висока степен на признаване и неформалното и самостоятелното учене;*
- интегрирани услуги по професионално ориентиране и съветване за улесняване на преходите и на вземането на решения относно обучение и професионално развитие;*
- системно използване на ЕКР, ЕСVET и „Европас“ до 2020 г. с цел осигуряване на прозрачност на квалификациите и преносимост на резултатите от обучението;*
- стратегии за транснационална мобилност на равнището на доставчиците на ПОО, улеснявани от подходящи структури за подкрепа на мобилността.*

2.2. Повишаване на привлекателността и подобряване на постиженията на ПОО чрез качество и ефективност

Привлекателността и постиженията на ПОО зависят от множество фактори. За отделния гражданин привлекателността зависи от резултатите в краткосрочен и дългосрочен план, изразяващи се в лесен преход от учене към трудова заетост, търсене на конкретни професии¹⁶, равнище на заплащане и перспективи за израстване. По принцип привлекателността на ПОО зависи от неговото качество и ефективност, от висококвалифицираните преподаватели и обучители, от съответствието му с нуждите на пазара на труда, и от възможните преки пътища за продължаване на образованието, което то разкрива, включително и във висшето образование.

Осигуряване на качеството в ПОО

Въпреки че важността на осигуряването на качество като цяло се признава, създаването на политика за осигуряване на качество и на „култура на качеството“ в ПОО изглежда все още не е постигнато. В приетата неотдавна Европейска референтна рамка за осигуряване на качество в професионалното образование и обучение (EQAVET) е предвидена програма за осигуряване на **качество** както в НПОО, така и в ППОО. EQAVET повишава прозрачността и спомага за изграждане на взаимно доверие между националните системи за ПОО. На европейско равнище сътрудничеството между националните референтни точки за осигуряване на качество (QANRP) ще се провежда

---

¹⁶ Според изготвения от Manpower анализ „Hot jobs 2009“, понастоящем недостигът на квалифицирани работници се проявява най-вече в областта на традиционните занаятчийски дейности (дърводелци, заварчици, водопроводчици).

чрез мрежата на EQAVET. На национално равнище ще има нужда от въвеждане на споразумения за създаване на рамка за осигуряване на качество, както и от действия в подкрепа на доставчиците на обучение, с цел да се гарантират изпълнението и ангажираността на всички равнища.

Развиване на ролята на преподавателите и обучителите

Модернизацията на ПОО зависи преди всичко от преподавателите и обучителите, като особено важни са начините на набирането им, професионалното им развитие и социалното им положение. Бъдещето, както се подчертава в настоящото съобщение, ще бъде изпълнено с промени и ще постави пред преподавателите и обучителите в областта на ПОО¹⁷ нови предизвикателства, сред които са новите педагогически техники, разработването на учебни програми, осигуряването на качество и изпълнението на управленски и административни задачи.

Налице е сближаване на ролята на преподавателите и обучителите: обучителите в условията на работния процес ще имат нужда от повече педагогически умения и ще трябва да изпълняват ролята на доверено лице и на наставник; преподавателите в училищата, от друга страна, ще имат нужда като обучителите добре да познават производствените практики. Това сближаване следва да намери отражение в политиките на набиране на преподаватели и обучители и на усъвършенстване на уменията и способностите им, които следва да бъдат признавани и да влияят върху професионалното им израстване.

Професионални постижения, съчетани с добре развити ключови умения

Все по-належащо става съсредоточаването върху уменията от ключово значение и в рамките на професионалното образование и обучение¹⁸. Уменията от ключово значение са базата, върху която се градят ученето през целия живот и успехът в професионалния живот на гражданите. Развитието на уменията от ключово значение трябва да продължава и след задължителното образование, както в НПОО, така и в ППОО. Същевременно бързите промени в технологиите предполагат непрекъснато подобряване на „техническите“ професионални умения¹⁹. Предизвикателството се състои в съчетаването по възможно най-добър начин на професионалните умения с уменията от ключово значение.

За да се увеличи възможно най-много съответствието между ПОО и нуждите на пазара на труда, следва да се разшири използването на различни форми на учене чрез работа. Резултатите от проведени изследвания сочат, че обучението в процеса на работа увеличава възможностите за намиране на работа в началните етапи на професионалната реализация. Обучението в процеса на работа създава също благоприятни условия за навлизането в ПОО на ориентирания към резултатите от обучението подход и на

---

¹⁷ Наръчник на Финландския национален съвет по въпросите на образованието, озаглавен „Competence Framework for VET professions“, публикуван от Cedefop, 2009 г.

¹⁸ Заключение на Съвета от 11 май 2010 г. относно компетентностите в подкрепа на ученето през целия живот и инициативата „Нови умения за нови работни места“, ОВ С 135, 26.5.2010 г., стр. 8-11.

¹⁹ Пречка пред икономиката на ЕС е недостигът на умения за професионално използване на ИКТ и е възможно през 2015 г. на Европа да липсват квалифицирани кадри за заемането на цели 700 000 работни места, свързани с използването на информационни технологии — глава 2.6 от СОМ(2010) 245 „Програма в областта на цифровите технологии за Европа“.

преход към учене, основано на способностите, и към основани на способностите квалификации и оценки (показване на умения). Във връзка с това работодателите следва да бъдат насърчавани да увеличават във възможно най-голяма степен предлагането на стажове и обучение.

Постигане на ефективност и съответствие с изискванията на пазара на труда чрез партньорства

Както се подчертава в стратегията „Европа 2020“, партньорствата между заинтересованите страни в областта на ПОО и по-специално привличането на социалните партньори в разработването, организирането, предлагането и финансирането на ПОО, са предварително условие за постигане на **ефективност** и съответствие с нуждите на пазара на труда. В много държави тези партньорства приемат формата на „съвети по уменията“²⁰, които участват в наблюдението на пазара на труда, в разработването на профили от умения, на учебни програми, на сертифициране и др. Пилотните европейски секторни съвети по заетостта и уменията, които ще започнат дейността си през 2011 г., следва да разпространяват информация и най-добри практики за тенденциите в тази област²¹.

Степента на адекватност на ПОО спрямо нуждите на пазара на труда може да бъде увеличена чрез разработване на инструменти за изпреварващо планиране, с помощта на които да се намери съответствие между уменията и работните места²². Въз основа на така постигнатото съответствие доставчиците на ПОО в сътрудничество с местните представители на пазара на труда следва да са в състояние да адаптират по съответен начин учебните програми, така че да отговорят на недостига или излишъка от умения, на липсата или неактуалността на уменията. Необходими са подобрения на методиките, за да се направят съпоставими инструментите за предвиждане и да се разработи обща система за класификация на уменията, способностите и занятията, основана на резултатите от обучението.

Основните действия, насочени към подобряване на качеството и ефективността на началното и продължаващото ПОО, следва да са насочени към:

- *създаване на системи за осигуряване на качество на национално равнище, както се препоръчва в рамките на EQAVET;*
- *разработване на рамка от ключови умения за преподавателите и учителите в началното и продължаващото професионално образование и обучение;*
- *предлагане на разположение на работодателите на висококачествени, отговарящи на пазара на труда професионални умения чрез засилено използване на различни форми на обучение в процес на работа;*
- *засилване на развитието на уменията от ключово значение, с цел да се осигури приспособимостта и гъвкавостта на учащите се и на работниците;*

²⁰ Проучване на Комисията за секторните съвети по заетостта и уменията на равнището на ЕС.

²¹ За да оцени нуждите на МСП, Комисията предприема проучване за бъдещите нужди от умения до 2020 г. на микропредприятията и предприятията от занаятчийски тип.

²² Доклад на групата от експерти относно „Нови умения за нови работни места“ (2010 г.).

- *въз основа на инструментите за изпреварващо планиране в сътрудничество със социалните партньори и обществените служби по заетостта предлаганото ПОО трябва в по-голяма степен да взема предвид развитието на потребностите на пазара на труда.*

2.3. Справедливост и активно гражданско участие

Образованието и обучението имат значителна роля за утвърждаване на справедливостта, социалното приобщаване и активното гражданско участие. Социалното изключване на хората с ниска квалификация, на обучаващите се мигранти, на безработните и на лицата със специални образователни нужди често е резултат от сбор от фактори, като ниска степен на официална квалификация, липса на основни умения и на трансверсални ключови умения. Предвид на това, че образованието и обучението могат да бъдат значими фактори за борба със социалното изключване, системите за ПОО имат особено важна роля в това отношение²³.

Приобщаващо ПОО за приобщаващ растеж

Една от главните цели на стратегията „Европа 2020“ е намаляването на дела на преждевременно напусналите училище до 10 %, както в общообразователните училища, така и в системата на ПОО. Примерите от някои държави с високо качество на предоставяното обучение, включващо схеми за стажуване, показват, че ПОО има потенциала да предложи на отпадналите от училище възможност за връщане към обучението. Използването на извънкласни форми на обучение, на учене чрез работа, тясно свързано с местния пазар на труда, което съчетава неформалното и самостоятелното учене, може да предложи привлекателна алтернатива на онези учащи се, които нямат влечение към теоретичния тип обучение.

За да се постигне по-добро приобщаване, е важно ПОО да отговаря на индивидуалните нужди на учащите се. Предлаганото обучение следва да се направи по-гъвкаво и разделено на модули и да предоставя възможности за индивидуализирано обучение. Подобни подходи са по-ефективни, когато обучението е част от традиционното ПОО, а не е оформено като специални курсове за определени целеви групи. От друга страна, интегрирането на някои групи — като хората с увреждания или от мигрантски произход — може да наложи допълнителна подкрепа, например признаването на неформалното или на самостоятелното учене и провеждането на специализирани езикови курсове за мигрантите.

Колкото по-пълна е интеграцията на ПОО в общата система на образованието и обучението, толкова по-значима роля може да играе то за социалната равнопоставеност. Повишаването на качеството на ПОО, наличието на възможности за преход между него и висшето образование и подкрепата за програмите за ПОО във висшето образование може да повиши очакванията на обучаващите се в рамките на ПОО и да им предложи пътища за социален възход.

Всички посочени нужди следва да бъдат подкрепени чрез достъпни и целенасочени услуги за професионално ориентиране и чрез предоставяне на допълнителна подкрепа в

---

²³ Заключение на Съвета от 11 май 2010 година относно социалното измерение на образованието и обучението, ОВ С 135, 26.5.2010 г., стр. 2-7.

ключовите преходни моменти на застрашените от неуспех в обучението си. Освен това е необходимо непрекъснато да се следи процентът на заетост сред учащите се в ПОО, по-специално сред онези, които спадат към изложени на риск групи, както и да се събират данни за социално-икономическия профил на учащите се и за дела на прекъснатите обучението в рамките на ПОО²⁴.

Колкото повече образованието и обучението излизат извън рамките на свързаните единствено с пазара на труда аспекти, толкова по-голямо е въздействието им за утвърждаване на равнопоставеността. ПОО може да подкрепи както развитието на професионалната и социалната идентичност на учащите се, така и чувството им на принадлежност към общност на професионалисти. Това е благоприятно за социалния капитал, доверието и интегрирането в обществото. Ключовите умения за активно гражданско участие могат да бъдат развити с помощта на учебните програми, на основани на участието методи за работа, чрез приобщаване на учащите се към вземането на решения и чрез партньорства между доставчиците на ПОО, местните общности и организациите на гражданското общество.

Началното ПОО може да осигури значителен принос в борбата с напускането на училище, да подобри равнопоставеността в образованието и да насърчи социалния успех на групите, изложени на риск, като:

- *осигурява висококачествено обучение, насочено към обучението в процеса на работа и адаптирано към индивидуалните нужди;*
- *предвижда пътица от ПОО към ВО, достъпни за изложените на риск групи;*
- *предвижда подходящи „системи за надзор“ за следене на процента на заетост сред обучаваните в ПОО, по-специално сред спадащите към изложени на риск групи.*

Продължаващото ПОО е особено подходящо за увеличаване на участието в пазара на труда на изложени на риск групи с помощта на:

- *гъвкави и модулни индивидуални пътица за обучение;*
- *обучение в процеса на работа, насочено главно към придобиване на ключови умения ;*
- *услуги по професионално ориентиране и признаване на предшестващо обучение, по-специално за мигранти, с цел да се улесни интегрирането им в обществото.*

С оглед на развиването на ключови умения за активно гражданско участие:

- *следва да се укрепват партньорските връзки между доставчиците на ПОО, местните общности, организациите на гражданското общество, родителите и учащите се.*

²⁴

Както е описано в показатели 5 и 6 от Препоръката на EQAVET.

2.4. Новаторство, творчество и предприемачество

Както се подчертава в стратегията „Европа 2020“, учебните програми на системите за образование и обучение следва да се концентрират върху новаторството, творчеството и предприемчивостта. За да изпълни своята роля, професионалното образование и обучение трябва да отразява промените в икономиката и обществото.

Необходимо е виждане относно **творчеството и новаторството**, насочено към отделния индивид в рамките на модернизирани и качествени системи за ПОО с отлични постижения. Доставчиците на ПОО в партньорство с обществените органи и предприятията следва да насърчават творчеството и създаването на благоприятна за иновациите среда, която да стимулира поемането на риск и експериментирането.

Доставчиците на ПОО следва да използват методи за учене чрез работа, да предлагат на обучаваните нерутинни задачи и да ги поставят в ситуации, различни от обичайните. Налице е необходимост да се насърчава активното учене в рамките на ПОО както в производствени, така и в училищни условия и да се дава на учащите се възможността да контролират и допълват обучението си, също и с помощта на новаторски, творчески и пригодени за тях инструменти от областта на ИКТ, в това число и чрез електронното обучение с цел подобряване на достъпа до обучение и на неговата гъвкавост.

Същевременно следва да се насърчава обучението по **предприемачество**, разбирано като инициативност, способност за претворяване на идеи в практиката, творчество и увереност в собствените сили, и да се направи то достъпно за всички учащи се в системата на ПОО, независимо от учебната програма и материя²⁵. То следва да информира учащите се за възможността за работа като самонаети лица и да ги подготвя за започване на собствен бизнес. Предприемачеството трябва да стане нормална част от рамката от ключови умения на преподавателите и учителите. Различните инициативи на европейско равнище, като създаването на мрежи, пилотният проект „Еразъм за млади предприемачи“, обменът между учители и предприемачи с цел насърчване на предприемачеството, както и добрите практики в областта на обучението по предприемачество, следва да се подкрепят и доразвиват.

ПОО може да окаже подкрепа на творчеството, новаторството и предприемчивостта на учащите се чрез:

- предоставяне на възможност за активно, основано на опита учене, с цел насърчване на придобиването на електронни умения, култура за поемане на риск, инициативност, любознателност, вътрешна мотивация и критично мислене;*
- включване на предприемачеството в рамката от ключови умения на преподавателите и учителите от областта на ПОО.*

2.5. Международно сътрудничество в областта на ПОО

Политиката на ЕС по отношение на ПОО следва да бъде предмет на по-нататъшен политически диалог и взаимно обучаване в рамките на международната общност, в

²⁵ Доклад на групата от експерти по отношение на предприемачеството в ПОО (2009 г.).

която се включват както трети държави, така и съответните международни организации.

Може да бъде започнато структурирано сътрудничество с държавите, включени в европейската политика за съседство, като то бъде разширено и с държавите, участващи в процеса на разширяване с помощта на Европейската фондация за обучение (ЕФО), която е доказала своята добавена стойност чрез подкрепата си за разработването на учебни програми за ПОО и на качествени методики за обучение в тези държави. Общите европейски референтни средства и подходи на политиките предоставят значителна основа за модернизацията на системите за ПОО в държавите партньори, в това число и на държавите, участващи в процеса на разширяване на ЕС. Тези съвместни действия притежават потенциала да подпомагат транснационалното сътрудничество, регионалното развитие, да подобряват управлението на законната мобилност и да допринасят за борбата с незаконната миграция.

Сътрудничеството би могло да бъде допълнително стимулирано с помощта на ОИСР, ЮНЕСКО (по-специално чрез UNEVOC) и МОТ по отношение на изследванията и разработването на политики въз основа на обективни фактори в областта на ПОО (сътрудничество по програмата „Оценка на уменията на възрастните“ — PIAAC).

3. НОВА ПРОГРАМА ЗА ЕВРОПЕЙСКО СЪТРУДНИЧЕСТВО В ОБЛАСТТА НА ПОО

Възобновяването на европейското сътрудничество в областта на ПОО в края на 2010 г. следва да бъде резултат от тясно партньорство между държавите-членки, Комисията и социалните партньори. В него следва да се дефинират приоритетите за следващите 10 години, като се определят и по-краткосрочни цели, които редовно да бъдат преразглеждани от заинтересованите страни. Настоящото съобщение представлява приноса на Комисията към програмата за модернизация на ПОО в ЕС и представя политическите мерки за подкрепа на стратегията „Европа 2020“.

Досега европейското сътрудничество в областта на ПОО е било успешно, по-специално при създаването на редица общи средства на ЕС за подобряване на прозрачността и преносимостта на квалификациите. Въпреки това, програмата, дефинирана в рамките на стратегията „Европа 2020“, ясно призовава за много по-смел подход за реформиране на системите за ПОО. Поради това Комисията призовава отговорните за ПОО министри от ЕС, както и европейските социални партньори:

- да подкрепят амбициозна програма за модернизация на ПОО,
- да определят конкретни цели за следващите десет години и
- да поемат твърд ангажимент за изпълнението им в рамките на националните програми за реформи по стратегията „Европа 2020“.

Следващото десетилетие ще бъде време на действието, което трябва да започне с бързо прилагане на общите референтни средства на ЕС като ЕКР, ЕСVET, „Европас“ и EQAVET. Държавите-членки трябва да имат водещата роля и заедно със социалните партньори да привлекат регионалните и местните органи на властта, доставчиците на професионално обучение, преподавателите и обучителите, както и учащите се от всички равнища. На европейско равнище за подкрепа на разработването и

изпълнението на договорените действия ще бъдат използвани съществуващите платформи като „Генерални директори по професионално обучение“ (DGVT) и Консултативния комитет за професионално обучение (ККПО), както и подходящите програми на ЕС. Освен това, както се апелира в стратегията „Европа 2020“, социалните партньори на европейско равнище следва да разработват свои собствени инициативи, за да допринесат за привлекателността на ПОО.

Инструментите, с които разполага Съюзът, имат ключовата задача да подпомагат както програмата за модернизация, така и мобилността в рамките на ПОО. През петнадесетте години на своето съществуване програмата „Леонардо да Винчи“ е оказала подкрепа на повече от 600 000 стажа за обучение на младежи, на 110 000 обмена на преподаватели и обучители от областта на ПОО и на 2 000 новаторски проекта. Тя оказва и значителна подкрепа на прилагането на средствата за осигуряване на прозрачност. Програмата „Леонардо да Винчи“ следва да продължи твърдо да подкрепя **достъпността**, мобилността и иновациите в ПОО в рамките на програмата за учене през целия живот. Следва също така оптимално да се използват и структурните фондове за подкрепа на модернизацията на системите за ПОО и по-специално на участието на гражданите в продължаващото ПОО.

Управлението на възобновения процес от Копенхаген трябва да бъде съобразено с рамката на отворения метод на координация в образованието и обучението и да бъде свързано със стратегията „Европа 2020“, като се взема предвид и ролята на Европейския съюз в глобален мащаб. Разработването на политики въз основа на обективни фактори ще продължи да бъде подкрепяно с помощта на научните изследвания, експертните знания и анализите на Cedefop и ЕФО, както и на статистическите данни, предоставяни от Евростат.